

SXEDIO.GT2

29.2.1956: Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΣΕΡ ΤΖΩΝ ΧΑΡΤΙΓΚ ΘΕΩΡΟΥΣΕ ΩΣ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΝΟΜΙΛΙΩΝ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΟ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΜΝΗΣΤΕΙΑΣ, ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ. Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΕΠΕΡΡΙΠΤΕ ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΣΤΟΥΣ ΒΡΕΤΤΑΝΟΥΣ

Ο κυβερνήτης της Κύπρου Σερ Τζων Χάρτιγκ απευθύνθηκε προς τον Κυπριακό λαό για να τον ενημερώσει για την κατάρρευση των συνομιλιών του με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο στις **29 Φεβρουαρίου 1956**.

"Πιστεύω", είπε, "ότι υπύρχε σε ολόκληρη τη νήσο ισχυρή επιθυμία για μια νέα και εποικοδομητική αντιμετώπιση των πολιτικών προβλημάτων, τα οποία βρίσκονται ενώπιόν μας. Πιστεύω επίσης ότι η κοινή γνώμη γενικά ήλπιζε στον κατάρτισμό και τη λειτουργία συντάγματος, το οποίο θα εξασφάλιζε ευρύ μέτρο αυτοκυβέρνησης, ως έντιμη και προοδευτική εξέλιξη".

Στη συνέχεια ο Στρατάρχης Χάρτιγκ αναφέρθηκε στα τρία σημεία διαφωνίας μεταξύ της Βρετανικής Κυβέρνησης και του Αρχιεπισκόπου και είπε ότι η στάση της "υπήρξε δίκαιη και λογική" και ότι "κύριος σκοπός της αποψινής ομιλίας μου προς σας είναι να προσπαθήσω να βεβαιωθώ ότι η Βρετανική άποψη γίνεται σαφώς αντιληπτή".

Πρόσθεσε:

"Ήμουν πρόθυμος να χορηγήσω αμνηστία σε όλους όσους καταδικάστηκαν για αδικήματα κατά της ασφάλειας με εξαίρεση εκείνους οι οποίοι βρέθηκαν ένοχοι για εγκλήματα βίας κατά του ατόμου και παράνομης κατοχής όπλων, πυρομαχικών και εκρηκτικών υλών"

Στη συνέχεια αναφέρθηκε στη δράση της ΕΟΚΑ και παρατήρησε:

"Το γεγονός ότι η ΕΟΚΑ είναι το κύριο εμπόδιο στην ειρήνη και την πρόοδο και στην ταχεία ανέλιξη των Κυπρίων προς τον έλεγχο των δικών τους

υποθέσεων. Η ΕΟΚΑ είναι μια μικρή μεονότητα, η οποία προσπαθεί να επιβάλει τις απόψεις της και τις γνώμες της σε όλους τους λαούς της Κύπρου με το φόβο και την αιματοχυσία. Στην επιδίωξη των σκοπών της έχει δολοφονήσει μέχρι σήμερα εν ψυχρώ είκοσι τρεις συμπατριώτες της και τραυμάτισε οκτώ".

Ο Κυβερνήτης πρόσθεσε ότι την αυτοκυβέρνηση εμποδίζει η ΕΟΚΑ.

Τα τρία σημεία διαφωνίας τα οποία παρέθετε ο Κυβερνήτης ήταν εκείνα της αμνηστίας, της δημόσιας ασφάλειας και της αιρετής πλειοψηφίας στη Βουλή.

Για την αμνηστία είπε ότι δεν μπορούσε και δεν θα συγχωρούσε με την αμνηστία τη μεταφορά όπλων και εκρηκτικών υλών. Ο Αρχιεπίσκοπος, είπε ο Κυβερνήτης μου ζήτησε να κάμω διάκριση μεταξύ εκείνων οι οποίοι είχαν διαπράξει πραγματικά έγκλημα βίας ή είχαν αποπειραθεί να διαπράξουν τέτοια εγκλήματα, αλλά η διάπραξη τους ματαιώθηκε χάρη στη θεία πρόνοια και εκείνων οι οποίοι όπως είπε, είχαν μόνο τη θεωρητική πρόθεση να διαπράξουν τα εγκλήματα.

" Δεν μπορώ να πιστεύω ότι ο Αρχιεπίσκοπος μιλούσε από αληθινή προσωπική πεποίθηση όταν υπέβαλλε την απαίτηση αυτή" είπε ο Κυβερνήτης.

Για το ζήτημα της δημόσιας ασφάλειας ο Σερ Τζων Χάρτιγκ είπε:

"Στο σημερινό κόσμο και ιδιαίτερα στη νήσο αυτή, η οποία είναι τόσο μεγάλης στρατηγικής σπουδαιότητας, δεν υπάρχει σοβαρότερη ευθύνη από την ευθύνη της περιφρούρησης κατά πολλών κινδύνων και απειλών, οι οποίες δυνατό να αναπτυχθούν αόρατοι ή να υποδαυλισθούν έξω κατά της ασφάλειας του κράτους. Αλλά η ευθύνη αυτή δεν μπορεί να παραδοθεί πρόωρα. Η απόφαση μεταβίβασης της πρέπει να εξαρτηθεί από την πεφωτισμένη κρίση του ιδίου του Κυβερνήτη. Αυτό είναι ένα από τα ζητήματα, τα οποία μπορούν ασφαλώς να διευθετηθούν, εάν υπάρχει πίστη και εμπιστοσύνη".

Σχετικά με το ζήτημα της σύνθεσης της αιρετής πλειοψηφίας στη Βουλή ο Κυβερνήτης είπε ότι δεν

είχε ζητηθεί από τον Αρχιεπίσκοπο ή τους ηγέτες της τουρκικής κοινότητας "να αγοράσουν στα τυφλά".

Ζητήθηκε συνεργασία, είπε στις συνταγματικές συσκέψεις για τον τερματισμό της βίας, ώστε ο λαός να εκφέρει τη γνώμη του άφοβα.

Πρόσθεσε ότι ο Μπόϊντ και ο ίδιος προσπάθησαν να καθησυχάσουν τον Αρχιεπίσκοπο ως προς την καλή πίστη και τις φιλελεύθερες προθέσεις της Βρετανικής Κυβέρνησης έναντι της δέσμευσης που ζητήθηκε για τη μορφή του συντάγματος προτού αυτό εκπονηθεί.

"Υπάρχουν", πρόσθεσε, "ορθοί και έντιμοι λόγοι για τους οποίους δεν μπορούμε ακόμη να αναλάβουμε πλέον ακριβείς δεσμεύσεις. Προτού καταρτισθεί λεπτομερές σύνταγμα, θα πρέπει αναγκαία να υπάρξουν πολλά σημεία αβεβαιότητας. Αυτά μπορούν να λυθούν μόνο με την κατάρτιση συντάγματος και τη λεπτομερή διακυβέρνηση των προνοιών του".

Άλλος λόγος, πρόσθεσε ο Κυβερνήτης για την απροθυμία της Κυβέρνησης του να αναλάβει ακριβείς συνταγματικές δεσμεύσεις ήταν ότι αυτή είχε αναλάβει την υποχρέωση να δοθεί η ευκαιρία και στην τουρκική κοινότητα να εκφέρει πλήρως τις απόψεις του.

Κατέληξε ο Σερ Τζων Χάρτιγκ:

"Εάν πρόκειται να επιτύχει το συνταγματικό πείραμα, πρέπει να γίνει κάθε τι το δυνατό, όπως πεισθούν όλα τα τμήματα της κοινότητας ότι θα τύχουν δίκαιης μεταχείρισης. Για τους λόγους αυτούς είχανε εισηγηθεί προς την Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας, όπως έλθει στην Κύπρο Συνταγματικός Επίτροπος να συμβουλευθεί όλα τα τμήματα της κοινής γνώμης στη μορφή του συντάγματος και υποβάλει τις συστάσεις του. Η απροθυμία της Κυβέρνησης της Αυτής Μεγαλειότητας να καθορίσει εκ των προτέρων την ακριβή σύνθεση της αιρετής πλειοψηφίας δεν είναι κακόπιστη. Είναι έντιμη και λογική.

Η καλύτερη απόδειξη την οποία οι ηγέτες της κοινής γνώμης μπορούσαν να δώσουν για την επιθυμία τους να δουν τους λαούς των να διαβιούν μαζί σε

ειρήνη, θα ήταν αν συμφωνήσουν όπως μετάσχουν σε συζητήσεις για το συνταγματικό μέλλον της νήσου και να μη ζητούν εκ των προτέρων δεσμεύσεις, που αποσκοπούν να θέσουν τους εαυτούς τους και την κοινότητα τους σε ειδική πλεονεκτική θέση.

Είχα ελπίσει ότι ως μέρος της συνεργασίας του για την ανάπτυξη αυτοκυβέρνησης, ο Αρχιεπίσκοπος θα εκδηλωνόταν ανοικτά κατά της τρομοκρατίας. Οτι θα αναλάμβανε να ασκήσει όλη του την επιρροή προς τερματισμό της βίας και της αταξίας. Θα θεωρούσα αυτό ως επιβεβλημένο του καθήκον ως χριστιανού ηγέτη έστω και στην απουσία συμφωνίας.

Όσον αφορά εμένα, είμαι αποφασισμένος, όπως τεθεί τέρμα στη βία. Οι τρομοκράτες πρέπει να εκλείψουν και ο εκφοβισμός να παύσει. Προτίθεμαι να συνεχίσω στην εκστρατεία για την αποκατάσταση του νόμου και της τάξης με όλα τα μέσα που έχω στη διάθεση μου. Όταν επιτευχθεί αυτό θα μπορούμε να ελπίζουμε ότι θα αντιμετωπίσουμε τα πρόβλημα της αυτοκυβέρνησης και πάλι με περισσότερες ελπίδες επιτυχίας".

Σε δηλώσεις προέβη και ο Λέννοξ Μπόϊντ στη Βρετανική Βουλή όπου αφού αναφέρθηκε στα σημεία διαφορών πρόσθεσε:

"Είναι δύσκολο να βρω λέξεις, με τις οποίες να εκφράσω πλήρως τον θαυμασμό της Κυβέρνησης της Αυτής Μεγαλειότητας για τη δεξιοτεχνία που επέδειξε ο Σερ Τζων Χάρτιγκ, κατά τις συνομιλίες αυτές. Επίσης ο μεγαλύτερος δυνατός έπαινος οφείλεται σ' αυτόν και τους εργαζομένους υπ' αυτόν τόσο στις πολιτικές όσο και στις πολεμικές υπηρεσίες για τον ήρεμο και ικανό τρόπο με τον οποίο εξετέλεσαν τα καθήκοντά τους υπό εξαιρετικώς δύσκολες συνθήκες.

Όσον αφορά το μέλλον, το πρώτιστο και σπουδαιότατο καθήκον είναι να αποκαταστήσουμε το νόμο και την τάξη. Αυτό θα γίνει. Διαθέτουμε προς τούτο την αποφασιστικότητα και τις δυνάμεις. Στον συνταγματικό τομέα ο αντικειμενικός μας σκοπός παραμένει ο ίδιος, δηλαδή να επιτύχουμε συμφωνία με

τις κοινότητες της Κύπρου στη βάση των αρχών τις οποίες έχω αναφέρει".

Ο άλλος πρωταγωνιστής αυτή την περίοδο, ο αρχηγός της ΕΟΚΑ Στρατηγός Γεώργιος Γρίβας- Διγενής θεώρησε την κατάρρευση των συνομιλιών ως οφειλόμενη στη Βρετανική αδιαλλαξία. Ο Γρίβας, αφού παραθέτει στα απομνημονεύματά του ξερά τα γεγονότα και τις δηλώσεις του Αρχιεπισκόπου καταλήγει:

" Προ της τοιαύτης Βρετανικής αδιαλλαξίας αι διαπραγματεύσεις διεκόπησαν, αλλά και απεκαλύφθησαν πλέον ωμαί αι πραγματικά βρετανικά διαθέσεις. Δεν απέμεινε συνεπώς εις ημάς ετέρα λύσις πλην εκείνης των όπλων".

Ο Γρίβας θεωρούσε τις προτάσεις Χάρτιγκ και τις επαφές ότι είχαν γίνει με σκοπό τη δημιουργία εντυπώσεων για εσωτερική και εξωτερική προαπαγάνδα.

Δυο από τις διαφωνίες μεταξύ Μακαρίου και Χάρτιγκ δηλαδή η αμνηστία και η εσωτερική ασφάλεια αποτελούσαν σαφείς αξιώσεις του Στρατηγού Γρίβα όπως αποκάλυψε αργότερα ο ίδιος στα απομνημεύματά του:

" Εχων υπ' όψιν μου την ανειλικρίνειαν της αγγλικής διπλωματίας και την προσπάθειαν της να στήνη πάντοτε παγίδα εις τους αντιπάλους της, διεμήνυσα εις τον Αρχιεπίσκοπον χωρίς να επεμβαίνω εις την ουσίαν των διαπραγματεύσεων, ότι η εκ μέρους μου κατάθεσις των όπλων δεν θα εγίνετο ειμή μόνον υπό τας εξής προϋποθέσεις:

α) Να δοθούν σαφείς εγγυήσεις εκ μέρους της αγγλικής Κυβερνήσεως διά την εφαρμογήν των συμφωνηθέντων και να διασφαλισθούν υπό ταύτης τα υπεσχημένα διά του πολιτικού εκείνου μέσου, το οποίον ήθελε κριθή αναγκαίον.

β). Να αποχωρήσουν εκ Κύπρου τα στρατεύματα, τα οποία αφίκοντο από της ενάρξεως του αγώνος ως και οι Άγγλοι αστυνομικοί.

γ) Να δοθεί αμνηστεία, και

δ) Όπως και σπουδαιότερον, επ' ουδενί λόγω η

ασφάλεια να υπαχθή υπό τον έλεγχο των Αγγλων.

Οι προτάσεις του Χάρτιγκ θεωρήθηκαν πολύ αργότερα μετά το θάνατο του Μακαρίου από το συνεργάτη του Νίκο Κρανιδιώτη ως χαμένη ευκαιρία για την εξεύρεση λύσης του Κυπριακού.

Και αυτό κρίνοντας εκ των υστέρων και με την ανάμιξη του τουρκικού παράγοντα και την τουρκική εισβολή στο νησί το 1974, με το σύνταγμα που πρότεινε ο Χάρτιγκ δεν γινόταν καμιά ανάμιξη του τουρκικού παράγοντα ενώ στη δημόσια υπηρεσία και άλλους τομείς θα απολάμβαναν τα δικαιώματα τους ως πολίτες της Κύπρου, ίσοι έναντι των άλλων.

Ο Νίκος Κρανιδιώτης, ένας από τους πιο έμπιστους του Μακαρίου την εποχή εκείνη και ο οποίος παρίστατο στις συνομιλίες Μακαρίου-Χάρτιγκ, έγραψε στις αφηγήσεις του στο "Βήμα" των Αθηνών το Γεννάρη του 1979, δυο χρόνια μετά το θάνατο του Μακαρίου:

" Πιστεύω ότι οι διαφορές που μας χώριζαν, δηλαδή του χρόνου παραδόσεως στην αρμοδιότητα της Μεταβαστικής Κυβερνήσεως, των δυνάμεων ασφαλείας καθώς και τα θέματα της αμνηστίας και της ποσοστιαίας αναλογίας της εκπροσωπήσεως των τούρκων στη Βουλή και την Κυβέρνηση, ήταν θέματα που θα μπορούσαν να επιλυθούν. Δυστυχώς τότε η Κερύνεια (Μητροπολίτης Κερύνειας) εξακολουθούσε να επιμένει ότι δεν έπρεπε να δεχθούμε. Ήταν η εποχή που είχεν εξαπολυθεί το σύνθημα "Ένωση και μόνο Ένωση".

Το σχέδιο μπορεί μέχρις ενός σημείου να θεωρηθεί "χαμένη ευκαιρία".

Εξάλλου ο Δημήτρης Μπίτσιος, μέλος της διπλωματικής υπηρεσίας της Ελλάδας και αργότερα (1974) υπουργός των Εξωτερικών, στο βιβλίο του "κρίσιμες ώρες" αναφέρει ότι "η απόρριψη των προτάσεων Χάρτιγκ εθεωρήθη ως "χαμένη ευκαιρία" γιατί σε όλα τα επόμενα Βρετανικά σχέδια η Τουρκία εμφανιζόταν σαν ενδιαφερόμενο και συνεπώς συμβαλλόμενο μέρος".

Ο Μπίτσιος έχει όμως αμφιβολίες, αν επρόκειτο

για χαμένη ευκαιρία και προβάλλοντας την άρνηση της Βρετανίας να δεσμευθεί πάνω στα θέματα που ήγειρε ο Αρχιεπίσκοπος ως αρνητικό παράγοντα λέγει ότι "δεν είναι λοιπόν βέβαιο ότι η απόρριψη των προτάσεων Χάρτιγκ απετέλεσε μια χαμένη ευκαιρία".